

VAN
LERENS
BELANG?

SCHOLIEREN RAPPORT

Wat 17.000 leerlingen in de nieuwe eindtermen willen

Vlaamse Scholierenkoepel vzw > Nijverheidsstraat 10 1000 Brussel > 02 894 74 70 > 0495 60 25 20
www.scholierenkoepel.be > info@scholierenkoepel.be > [f/VlaamseScholierenkoepel](#) > [@VSKnet](#)

HET SCHOLIERENRAPPORT

INHOUD

1. 17.000 JONGE STEMMEN	4
2. DE WEG NAAR HET RAPPORT	5
3. BERICHT AAN DE CRITICI	9
4. 'WAT MOET ELKE LEERLING LEREN OP SCHOOL?': HET ANTWOORD VAN DE SCHOLIEREN.	13
1 GEZOND EN WEL	14
2 MENTAAL IN EVENWICHT	16
3 EIGEN KRACHT	18
4 KLAAR VOOR HET LEVEN NA HET MIDDELBAAR	20
5 VERBONDEN MET ELKAAR	23
6 MET BEIDE VOETEN IN DE WERELD	24
5. VOORWAARDEN VOOR STERKE EINDTERMEN	29

17.000 JONGE STEMMEN

Beste lezer,

In de jaren negentig bestond er nog geen smartphone en YouTube. De scholieren van toen maakten notities op een typemachine en keken films via videobanden. De wereld verandert razendsnel. Maar de eindtermen? Nee, die evolueerden niet mee. Hoog tijd om dat te veranderen!

Je kon er de afgelopen maanden niet omheen: het groot maatschappelijk debat rond de eindtermen. 'Wat moet elke leerling leren op school?'. Met die schijnbaar simpele vraag zijn duizenden leerlingen aan de slag gegaan. Met veel betrokkenheid zochten scholieren naar antwoorden en betrokken ze ook hun medeleerlingen bij die zoektocht. Dat overdonderende enthousiasme toont dat scholieren echt wakker liggen van dit thema.

Dit rapport is dan ook het resultaat van een groot inspraaktraject met en door scholieren in het kader van de campagne 'Van leRensbelang?', mede georganiseerd door het participatiebureau Levuur. Op vraag van de commissie voor Onderwijs injecteerden we als Vlaamse Scholierenkoepel (VSK) de stem van leerlingen in het brede, maatschappelijk debat. We zijn overtuigd van de kracht van jongeren en wilden hen met dit project alle kansen bieden, want het inspraaktraject moest volledig in handen zijn van scholieren. Daarom zochten en vonden we ook 10 jongeren die de aanstokers werden van het maatschappelijk debat. Hun verhaal ontdek je verder in het rapport.

Gebundeld in 6 thema's vind je in dit rapport wat elke leerling zou moeten leren op school, bekeken door de ogen van zo'n 17.000 middelbare scholieren. Niet zomaar een waslijst, maar een sterk verhaal. We geven op basis van wat de leerlingen gezegd hebben ook nog enkele voorwaarden voor sterke eindtermen mee.

We zijn immers overtuigd dat het verhaal van deze jonge stemmen mee kan bouwen aan krachtige en moderne eindtermen. Eindtermen voor een sterk en uitdagend onderwijs dat leerlingen in staat stelt om een toekomst op te bouwen en hun dromen waar te maken. We rekenen erop dat niet alleen de beleidsmakers, maar iedereen die iets met onderwijs te maken heeft, rekening houdt met de mening en kijk van de Vlaamse scholieren. Want ook al is het een cliché: wij zijn de toekomst. Wij bouwen de wereld van morgen. Wij zullen moeten opboksen tegen ongekeerde wereldproblemen. Wij zijn de nieuwe creatievellingen, en willen klaar zijn voor de wereld van morgen.

Aan de slag ermee!

PS: Graag bedanken we iedereen die ons met raad en daad heeft bijgestaan om dit rapport te verwezenlijken. Maar extra dank willen we toch geven aan de leerlingen en leerkrachten uit 70 scholen die hun energie, enthousiasme en creativiteit hebben getoond door het eindtermendebat op hun eigen school te lanceren. Wij waren onder de indruk, en nog niet een klein beetje.

Lora Hasenbroekx

Voorzitter Vlaamse Scholierenkoepel

De Vlaamse Scholierenkoepel (VSK) is de netoverschrijdende koepel van leerlingenraden en de officieel erkende spreekbuis van de scholieren in Vlaanderen. De vereniging is er voor en door scholieren uit het secundair onderwijs en zorgt ervoor dat scholieren betrokken worden in het onderwijs(beleid). VSK is overtuigd dat goed onderwijs wordt gerealiseerd mét jongeren.

DE WEG NAAR HET RAPPORT

'Word jij het gezicht van het maatschappelijk debat over de eindtermen?'

In januari 2016 verspreidde de Vlaamse Scholierenkoepel deze oproep, want het inspraaktraject moest in handen zijn van scholieren. VSK zocht daarom 10 jongeren die zich een jaar lang wilden smijten rond het thema eindtermen (m.a.w. 'wat elke leerling zeker moet leren op school'). Bijna 40 leerlingen met heel uiteenlopende profielen schreven zich in, 10 daarvan doorstonden de selectieproef.

Et voilà, VSK stelt voor: De 10! Een zotte bende die in een paar seconden kan veranderen van een serieuze groep leerlingen naar een zootje ongeregeld.

De 10 aan het woord

Timpa, Zehra, Céline, Pieter, Aster, Seppe, Vicky, Luna, Mona en Ergys – dat zijn wij, De 10. En ook al hebben we allemaal een andere leeftijd, studierichting, woonplaats en achtergrond, er is toch een ding wat ons allemaal bindt: onze overtuiging dat de huidige eindtermen dringend een afstofbeurt nodig hebben!

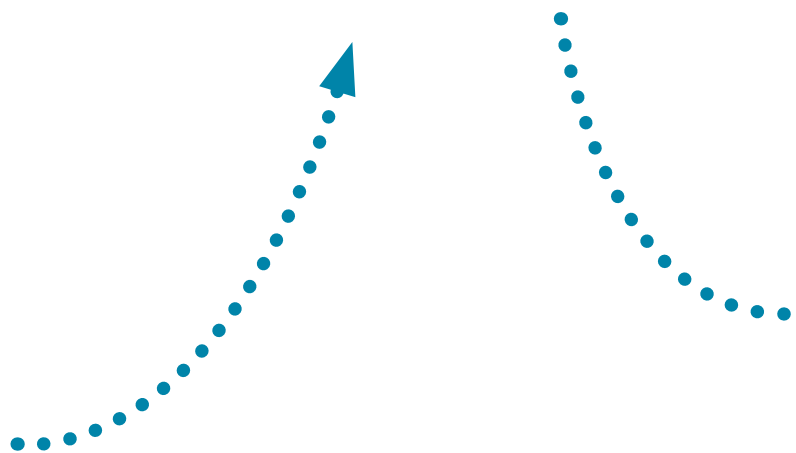
De afgelopen maanden zijn we druk in de weer geweest. Niet alleen met huiswerk, toetsen en examens; maar ook als trekkers van het project 'Van leRensbelang?'. Met onze straffe pennen en creatief-kritische breinen volgden we de politieke en maatschappelijke debatten van op de eerste rij. We wakkerden vanuit ons eigen verhaal en expertise het debat aan. En ook na het inspraakproject blijven we actief als vertegenwoordigers van de stem van scholieren bij onderwijsbeleidsmakers, in de pers, op evenementen en studiedagen.

Na een stoomcursus rond de eindtermen en een intensieve bootcamp in januari werden we voor de buitenwereld het gezicht van het project. De pers te woord staan, vaak samenkomen en overleggen, onze mening geven over de geplande evenementen, andere scholieren helpen met het debat op hun eigen school en actief meewerken aan de Dag van de 100 en het Onderwijsfestival. De agenda was de afgelopen maanden overvol.

Scholen uitgedaagd tijdens de Dag van de 100

Tijdens het eerste grote evenement op vrijdag 27 februari staken we in het Vlaams Parlement het vuur aan de lont. Maar liefst 96 scholieren uit 47 secundaire scholen werden geïnspireerd, gemotiveerd en uitgedaagd om op hun school het debat te starten tijdens de Dag van de 100.

Een plan opstellen om een eigen inspraakmoment te organiseren op hun eigen school, dat was de doelstelling van de dag. In de namiddag werkte elke school een eigen actie uit. In de slotzitting klopten de scholieren hun actie af en keerden ze huiswaarts met een uitgewerkt plan onder de arm.

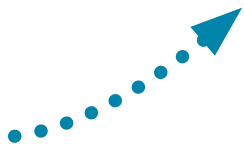

Leerlingen starten het debat op school

Na de Dag van de 100 gingen de scholieren zelf aan de slag om de leerlingen op hun school te bevragen via hun eigen actie. Hierbij maakten de leerlingen gebruik van een handig stappenplan dat hun actie in goede banen leidde. Op de website van VSK lieten leerlingen zich inspireren door een waaier aan methodieken, van een praatcafé waar thema's grondig werden uitgediept tot een post-it-muur waar iedereen schriftelijk zijn idee kon achterlaten.

Met veel ontzag keken we naar de heel uiteenlopende acties: van een groot debat, over interviews op de speelplaats, tot een gigantische post-it wall. Na afloop van hun inspraakactie bezorgde 95 procent van de deelnemende scholen ons digitaal hun resultaten.

VSK in gesprek met leerlingen

Naast de inspraakacties op scholen trok de Scholierenkoepel ook zelf op pad om met leerlingen in gesprek te gaan. Zo streefde VSK altijd naar een gezonde mix van leerlingen uit alle hoeken van Vlaanderen (en Brussel).

Dankzij de expertise van VSK konden we terugvallen op methodes en ervaringen uit eerdere inspraaktrajecten. Leerlingen kozen bijvoorbeeld uit een grote hoop foto's een foto die voor hen het best een antwoord gaf op de vraag 'wat moet elke leerling leren op school?'. De foto's werden in groep besproken, waarna de resultaten schematisch werden voorgesteld op een blad met een aantal kernwoorden.

Beleidsmakers geïnspireerd tijdens Terug naar de klas

Hoe zou het voor volwassenen voelen om een dagje terug naar school te gaan? Meer dan 35 beleidsmakers namen de proef op de som en zaten vrijdag 15 april terug op de schoolbanken.

Parlementsleden en andere geïnteresseerde beleidsmakers kregen een laatste reality check voor ze zich definitief zouden buigen over de eindtermen. De hele dag brachten de beleidsmakers door met hun nieuwe klasgenoten, zowel de lessen als de pauzes. Reality check? Check!

Onderwijsfestival als feestelijke afsluiter

Het Onderwijsfestival in het Vlaams Parlement op 13 mei was het feestelijke slot van het inspraaktraject. De Scholierenkoepel en participatiebureau Levuur sloegen de handen in elkaar voor de organisatie van het festival. Niet minder dan 400 leerlingen en 400 volwassenen gaven een laatste keer hun mening en gingen in gesprek met experts en elkaar over die nieuwe eindtermen. Als leden van De 10 modereerden wij een American debate over de eindtermen, gaven presentaties, debatteerden met experts en leerkrachten en gingen in gesprek met de deelnemers over hun prioriteit. Inspirerend!

De Vlaamse Scholierenkoepel bouwde het Hof van Scholieren, een zaal omgetoverd tot een waar eindtermenparadijs voor scholieren. Het was om te beginnen een plek om de verschillende inspraakprojecten van de scholieren voor te stellen en hen in de bloemetjes te zetten. Daarnaast was het ook de uitgelezen plek om nog dieper in te gaan op het thema.

Resultaten verzamelen, analyseren en uitdiepen samen met scholieren

Nadat we de resultaten van de scholen en de inspraakmomenten van VSK verzamelden, zijn we gestart met het verder uitdiepen en linken van de verschillende meningen.

We zochten samen met 30 VSK-scholieren naar rode draden doorheen alle verzamelde verslagen en gingen daarover in gesprek. In de fases daarna gaven wij en de scholieren uit het bestuur van VSK feedback op de eerste tekstvoorstellen. Zo hebben scholieren dus niet enkel hun mening gegeven, maar ook van A tot Z het rapport mee vormgegeven.

[Wat leerlingen te zeggen hebben over de eindtermen lees je vanaf hoofdstuk 4.](#)

BERICHT AAN DE CRITICI

Laten we er geen doekjes om winden. Als De 10 zijn wij ontzettend fier op dit rapport en op het parcours dat we hebben afgelegd. Doorheen het inspraaktraject botsten we al eens op een kritische noot of een uitspraak die we eerder onder de noemer 'clichés' plaatsen. We zijn niet doof daarvoor en hebben er zelf ook bij stilgestaan. Maar we zouden De 10 niet zijn als we geen antwoord of, als het nodig is, een stevig weerwoord formuleerden. Stof tot nadenken dus.

'Jongeren weten niet wat goed voor hen is. Laat experts hier toch over beslissen.'

Als je elke dag op de schoolbanken zit en elke dag gebruik maakt van het onderwijssysteem, mag je jezelf gerust een ervaringsdeskundige noemen. Wij leerlingen weten heel goed wat werkt en welke leerstof 'blijft plakken'. We kunnen ook wel inschatten wat we nodig hebben in onze rugzak om aan te toekomst te beginnen, zonder dat we die toekomst al meegemaakt hebben.

'We lijken enkel nieuwe eindtermen toe te voegen. Wat dan met de basiskennis?'

Een terechte vraag. Leerlingen vragen allerm minst om meer leerstof. Leerlingen benadrukken eerder met klem dat het maximum bereikt is.

We wilden dit thema positief benaderen en gingen daarom niet op zoek naar een lijstje van wat er mis is met de huidige eindtermen. We vroegen aan leerlingen wel wat volgens hen elke leerling zou moeten kennen en kunnen, wat dus voor hen echt 'Van leRensbelang' is. Daarom vind je in dit rapport een verslag van wat scholieren momenteel missen op school en dus geen evaluatie van de huidige leerstof.

Maar het was onvermijdelijk dat we op ons pad ook frustraties tegenkwamen over nutteloze leerstof en idiote verouderde weetjes die leerlingen soms in hun hoofd moeten proppen. En we hoorden uiteraard ook suggesties over stoffige leerstof die dringend mag verhuizen naar de archieven. Leerlingen denken nu eenmaal graag na over hoe het beter zou kunnen.

'Zo'n maatschappelijk debat is toch een lege doos.'

Dat zal niet gebeuren. Daar steken wij onze hand voor in het vuur. Met De 10 waren wij de aanstokers van het debat, maar we maakten ook de belofte om de resultaten van het debat warm te houden. Als we voelen dat politici gaan slabakken of de resultaten naast zich neerleggen, zullen we niet aarzelen

om eens aan de deuren van het parlement of het ministerie te gaan kloppen. Samen met de Vlaamse Scholierenkoepel houden we het thema stevig vast. Lege dozen en dode letters, daar houden wij niet van.

'Scholieren zijn toch niet geïnteresseerd in debatten of politiek?'

Dat zou je misschien kunnen denken, maar het tegengestelde bleek waar te zijn. De cijfers spreken voor zich. 17.000 leerlingen kropen uit hun schulp en deden hun zeg over de eindtermen, geef toe, toch niet noodzakelijk het meest sexy onderwerp.

‘Onderwijs kan toch niet alle problemen van de samenleving oplossen?’

Bij elk probleem dat je in onze maatschappij tegenkomt, wordt het vizier op onderwijs gericht. Onderwijs kan niet alles aan, dat is een feit. Directies, leerkrachten en leerlingen die overbelast zijn, dat geeft averechtse effecten. Daar zijn we ons bewust van. Maar wij bekijken dit graag op een andere manier.

Van ons derde tot ons achttiende levensjaar wordt van ons verwacht dat we naar school gaan. In sommige gevallen zelfs nog een beetje langer. In die vijftien jaren van ons leven zitten we gemiddeld 30 lesuren per week op de schoolbanken. Soms als een bende zombies, dat geven we toe, maar uiteindelijk biedt al die tijd toch een unieke kans om ons tot sterke mensen te laten uitgroeien? Dé ideale plek dus om jonge generaties te kneden zodat de toekomst nog beter wordt. Van ons mag er daarom gerust vaak naar de school en onderwijs gekeken worden.

‘Zo’n debat, daar doen enkel de mondige aso-leerlingen aan mee.’

Die stelling kunnen we met veel trots van tafel vegen. Diversiteit is troef in ons eigen groepje. Wij, leden van De 10, komen allemaal uit totaal verschillende richtingen, hebben diverse achtergronden, komen uit alle regio’s in Vlaanderen, verschillen in leeftijd en lopen school in verschillende netten en koepels. Die diversiteit vormde in onze ploeg een enorme sterkte en daar hebben we op verder gebouwd.

De Vlaamse Scholierenkoepel is er in geslaagd om een erg grote, maar tegelijk ook representatieve groep van leerlingen te bevragen. Het betrekken van alle leerlingen uit alle onderwijsvormen blijft een fundamenteel principe van de Vlaamse Scholierenkoepel.

Leerlingen die niet spontaan de weg vonden naar het debat dat wij lanceerden, brachten we gewoon zelf een bezoekje. Op die manier streefden we naar een gezonde mix van leerlingen.

‘Je moet niet over die eindtermen praten, maar wel nadenken over ‘hoe’ we onderwijs moeten vormgeven.’

Uiteraard zijn die twee zaken moeilijk los te koppelen. Vaak drukt men dit uit als ‘het wat’ en ‘het hoe’. Die twee zijn sterk verbonden met elkaar. Dat hebben

wij gemerkt tijdens het hele debat en dat zal je ook merken bij het lezen van dit rapport.

Gaan nieuwe eindtermen alle mankementen uit ons onderwijs halen? Natuurlijk niet. Maar dit is wel een unieke kans, die uiteraard niet elk jaar passeert, om de inhoud die we aanbrengen in de lessen een grondige update te geven. Een unieke kans die we niet mogen missen.

‘De toekomst is onvoorspelbaar. Je kunt daarom onmogelijk voorspellen wat jongeren nu nodig hebben voor de toekomst.’

Gemakkelijk is de opdracht niet. De toekomst is inderdaad onvoorspelbaar en het enige wat we weten is dat de wereld vreselijk snel verandert. Daarop inspelen is niet eenvoudig. Maar je daarbij neerleggen, niets doen en alles bij het oude laten, mag geen optie zijn.

Leerlingen en leerkrachten merken dat onderwijs achterop hinkt en dat het anders moet en kan. Het risico om volledig passé te zijn en de trein te missen is te groot. Tijd om in actie te schieten dus en een frisse en moderne wind door ons onderwijs te laten waaien.

‘WAT MOET ELKE LEERLING LEREN OP SCHOOL?’: HET ANTWOORD VAN DE SCHOLIEREN.

Tijdens het hele traject hebben we de stem gehoord van bijna 17.000 scholieren uit bijna 70 scholen. Dat heeft ons een hele stapel interessante informatie opgeleverd, maar uiteraard willen we meer doen dan deze gewoon te reproduceren. Omdat leerlingen op alle verschillende scholen telkens op hun eigen creatieve manier aan de slag gegaan zijn en ook zelf verslag hebben genomen, zou een puur wetenschappelijke methodologie natuurlijk ook niet mogelijk zijn.

Daarom gingen we op zoek naar een aantal onderwerpen waarover een brede consensus bestond bij de scholieren die we in dit traject gehoord hebben. Die presenteren we in zes thematisch gegroepeerde hoofdstukken. Zo schetsen we het verhaal over wat scholieren vinden dat elke leerling moet leren op school.

1 GEZOND EN WEL

Het belang van een gezond lichaam ondervinden leerlingen het liefst letterlijk en figuurlijk 'aan den lijve'. Gezondheid kan dus niet zomaar een afgebakend, af te vinken puntje in het leerplan zijn. Werken aan dit thema laat zich ook niet begrenzen door de muren van het klaslokaal. Het moet terug te vinden zijn in de hele schoolcultuur.

Een positief gezondheidsbeleid, samen met leerlingen

Een verbod op roken, géén frisdrankautomaten meer op school, verplicht op CLB-gesprek, een verbod op een wafelverkoop van de leerlingenraad, geen frietjes meer in de refter, verplicht op veldloop... Het gezondheidsbeleid op school bulkt van de regeltjes en wordt door leerlingen als negatief ervaren. Maar de school kan haar leerlingen toch net zo goed enthousiast maken voor gezonde voeding? Laat leerlingen kennismaken met positieve alternatieven, zodat ze meteen kunnen ondervinden dat 'gezond' geen tegengestelde van 'lekker' of 'leuk' hoeft te zijn.

Een effectief gezondheidsbeleid kan niet bestaan zonder inspraak van de leerlingen.

Een effectief gezondheidsbeleid kan dan ook niet bestaan zonder inspraak van de leerlingen. Zij zijn diegenen om wie het draait. De aankoop van een nieuwe frisdrankautomaat of een project over beweging? De leerlingen zelf hebben er ongetwijfeld een interessante mening over die de school op weg kan helpen. Door te vertrouwen op scholieren en hen te betrekken, wordt de gezonde schoolcultuur meer dan een dode letter.

Bewuste keuzes met de hulp van de school

Leren over gezondheid mag zich niet beperken tot wat droge uitleg over de voedselpiramide of vitamines. De school moet de leerling bijstaan in het kritisch

kijken naar de eigen eetgewoontes. Net zoals een kritische blik op de globale voedingsindustrie en de rol van marketing daarbij belangrijk is. Hoe belandt een stuk vlees uiteindelijk op ons bord? Waarom is de overconsumptie van suiker zo'n probleem? Zijn de appels die we vandaag eten nog dezelfde als die van 50 jaar geleden? Het moet niet opgevat worden als een soort van 'tegencampagne', maar die informatie moet leerlingen wel in staat stellen zelf bewuste keuzes te maken.

De middaglunch is het uitgelezen moment om de theorie over gezond, ethisch én lekker eten in de praktijk om te zetten. Dat doe je als school met een breed aanbod dat net die bewuste keuze mogelijk maakt. Eerder dan frisdranken te verbannen, moet de school een praktisch en positief alternatief bieden. Waarom bijvoorbeeld niet gewoon gratis water aanbieden en leerlingen laten drinken als ze dorst hebben?

Hoe zit mijn lichaam in elkaar?

Wil je als leerling je lichaam onderhouden, dan moet je eerst de werking ervan begrijpen. Leerlingen zitten daarom met heel wat vragen over hun eigen lichaam. Waarom zweten we bij het sporten? Hoe komt het dat pepdranken ongezond zijn en waarom zorgen zo veel lekkere dingen voor gewichtstoename? Vertrek vanuit die eenvoudige vragen en dagelijkse bekommernissen om meer complexe biologische kennis mee te geven. Dat werkt beter dan te vertellen over cellen en symbiose zonder dat voor leerlingen concreet te maken.

Bewegen is meer dan L.O. en L.O. is meer dan sport

'Bewegen om te bewegen is volgens leerlingen zinloos. Het moet deel zijn van een groter verhaal. Activeer leerlingen tijdens alle lessen door nu en dan energizers of andere actieve momenten in te lassen. Experimenteer als leerkracht eens met beweging in de klas. Zo blijft dat niet alleen iets van de leerkracht lichamelijke opvoeding.

Leerlingen vragen bovendien de kans om actief te zijn tijdens de pauzes. Het begint bij een sportaanbod tijdens de middag en eindigt pas aan de grenzen van de creativiteit. Voldoende ruimte, een uitnodigende speelplaats en voldoende materiaal zijn daarbij uiteraard cruciaal.

Daarnaast behouden lessen L.O. ook nog absoluut hun nut volgens scholieren. Tijdens die lessen willen ze kunnen ontdekken dat sporten en bewegen leuk kan zijn. Leerlingen associëren het vak nu nog te vaak met woorden als 'vervelend', 'gênant' of 'pijnlijk'. Het zou geen gevreesd moment mogen zijn, waarin

leerlingen zich moeten uitputten met het lopen van rondjes rond de turnzaal, zich pijnigen met het beklimmen van harde touwen of zich bezeren met het aanknallen tegen een iets te hoog ingestelde bok. Het moet hen net laten kennismaken en aanzetten om te sporten. Leerlingen willen zo veel mogelijk uitproberen en op die manier ontdekken welke sport hen ligt of waar ze voldoening uit halen. Daarom moet niet iedereen per se specifieke sporttechnieken beheersen. Een technisch perfecte lay-up tijdens het basketbal is niet voor iedereen een essentiële vaardigheid.

Een technisch perfecte lay-up tijdens het basketbal is niet voor iedereen een essentiële vaardigheid.

Op zijn best leert sport scholieren samenwerken, versterkt ze het samenhangingsgevoel binnen de klas en verhoogt ze de zelfzekerheid van de leerlingen. Bij zaken als zwemmen of zelfverdediging is de link met het dagelijks leven bovendien heel duidelijk. Die positieve effecten zorgen bij leerlingen voor een motivatie die vertrekt vanuit henzelf. De kans dat scholieren dan ook buiten de schooluren actief blijven, wordt zo veel groter.

Trouwens, waarom wordt L.O. nog steeds zo vaak anders ingevuld voor jongens dan voor meisjes? Overstijg de stereotypes door de jongens ook te laten dansen en de meisjes ook te laten voetballen.

Verslavingen verslaan

Leerlingen willen dat de school aandacht heeft voor het gevaar van verslavingen. Scholen treden vaak hard op wanneer ze vermoeden dat er drugs gebruikt of verhandeld worden, en terecht. Scholieren verwachten echter meer dan repressie. Leg uit wat er gebeurt in de hersenen van mensen die verslaafd zijn, geef aan wat de risicofactoren zijn en hoe ze te herkennen. De school moet ook aandacht hebben voor de vele vormen die verslaving kan aannemen: niet alleen drugs, maar ook alcohol, roken, porno en online gokken kunnen door hun verslavende werking voor ernstige problemen zorgen.

2 MENTAAL IN EVENWICHT

Een burn-out wordt in deze tijd bijna iets alledaags. Jongeren zien de oudere generaties bezwijken onder de werkdruk en merken dat zelfs klasgenoten soms een tijdje uitvallen omdat het hen te veel wordt. De stress en de prestatiedruk bij het vele schoolwerk en talrijke evaluatiemomenten vallen niet te onderschatten. Stress die bovendien niet stopt aan de schoolpoort, maar de leerlingen via digitale leerplatformen als Smartschool ook achtervolgt naar huis. De schrik om te falen zit diep. Jongeren zien dan ook een taak weggelegd voor hun leerkrachten en het onderwijs in het algemeen om hen op dat vlak de nodige ondersteuning te bieden.

Weerbaar en mentaal fit

Tijdens de examens ontsnapt vrijwel niemand aan stress. Onzekerheid over punten, over je lichaam, je identiteit of de toekomst is onvermijdelijk. En er

Op school leren we hoe we ons moeten beschermen tegen ziektes en krijgen we vaccinaties. Maar stress, dé ziekte van onze samenleving, waar iedereen mee in aanraking komt, wordt vergeten. Daarbij gaan we er vanuit de leerlingen het zelf wel zullen oplossen, zeker?

Vicky van De 10

zijn maar weinig leerlingen die immuun zijn voor prestatiedruk wanneer ze voor een volle klas een presentatie moeten geven. Die negatieve emoties mag je als school niet zomaar onder de mat vegen of uit de weg gaan. Je moet ze zelfs gebruiken om leerlingen te confronteren en te leren omgaan met die stress en onzekerheid. Help

leerlingen te begrijpen waar dit soort gevoelens vandaan komen en geef hen ook concrete tips om er mee om te gaan. De school is bovendien vandaag de ideale plek om te werken aan de mentale gezondheid van morgen. Jongeren moeten nu de instrumenten krijgen om stress in de toekomst het hoofd te kunnen bieden.

Leerkrachten spelen daarbij een belangrijke rol. Leerlingen zijn geen nummers, maar mensen van vlees en bloed, met gevoelens en bekommernissen. Ze hebben nood aan een open klassfeer met ruimte om te praten over wat hen stress geeft, zorgen baart of dwars zit. In het lager onderwijs ervaren leerlingen deze mogelijkheid veel sterker, dus het zou goed zijn dit niet verloren te laten gaan bij de overstap naar het middelbaar.

Jongeren moeten nu de instrumenten krijgen om stress in de toekomst het hoofd te kunnen bieden.

Falen is geen schande

Ons onderwijs is volgens leerlingen veel te prestatiegericht, terwijl zij net ruimte vragen om te mislukken. Verschuif de nadruk van presteren en evalueren, naar leren en groeien. Er leeft een obsessie voor punten, waarbij werkstukken, toetsen en taken bepalen wie het goed doet en wie niet. Die laatste groep moet dan snel 'geremedieerd' worden, maar soms is de beste remedie net het aanvaarden van falen. Eens goed de mist in gaan kan een uitstekende leerervaring zijn, de school zou dit moeten erkennen en daarop inspelen. Scholen hoeven daarvoor zelfs niet te wachten op de nieuwe eindtermen maar kunnen er nu al werk van maken.

Niet iedereen kan in alles even goed zijn en daar verwachten leerlingen begrip voor. Reken leerlingen die op bepaalde vlakken minder presteren niet meteen af, maar zet in de verf wat wel goed loopt. Wie niet goed scoort op die ene toets kan nog groeien of uitblinken op andere momenten.

Open over mentale gezondheid

Burn-outs, depressies, anorexia, slaapstoornissen... het zijn woorden die steeds prominenter aanwezig zijn in onze samenleving. Ook jongeren blijven er niet van gespaard. Toch rust er op veel van die onderwerpen nog steeds een stevig taboe, ook op school. Van een leerkracht die thuis zit met een beenbreuk wordt geen geheim gemaakt, maar wie thuis moet blijven omwille van een depressie wordt vaag omschreven als 'langdurig ziek'.

Van een leerkracht die thuis zit met een beenbreuk wordt geen geheim gemaakt, maar wie thuis moet blijven omwille van een depressie wordt vaag omschreven als 'langdurig ziek'.

Scholieren zien het als de verantwoordelijkheid van onderwijs om deze taboes te doorbreken door de zaken te benoemen, weliswaar zonder daarbij te stigmatiseren of overmatig te problematiseren. Erken de negatieve gevolgen van psychische aandoeningen, maar focus ook op de oplossingen. En benadruk dat het iedereen kan overkomen en geen kwestie is van schuld of aanstellerij.

Geen droge les met een opsomming van mentale stoornissen, maar concrete hulp om symptomen te herkennen bij zichzelf en anderen. En waarom

in de eindtermen geen tips opnemen om burn-outs en depressies te vermijden. Of waarom geen vaardigheden oefenen om gepast te reageren wanneer ze zich toch voordoen. Wat zeg je tegen een goede vriendin die jou vertelt over haar zelfmoordgedachten? En waar kan je terecht als je het zelf moeilijk hebt?

Tragische gebeurtenissen – op persoonlijk niveau, maar ook in de actualiteit – hoeven niet slechts met een minuut stilte afgehandeld te worden. Leerlingen hameren op ruimte en flexibiliteit in de lessenroosters om te kunnen praten over hun zorgen, angsten of verdriet.

Praten over leerstoornissen

Leerstoornissen moeten voor leerlingen meer worden dan een hoop ingewikkelde termen en mysterieuze letterwoorden. Het moet voor hen duidelijk zijn waarom voor sommige leerlingen een andere aanpak of een uitzondering voorzien wordt. Wanneer sommige leerlingen meer tijd krijgen voor toetsen of geen punten verliezen voor schrijffouten dan zorgt dat soms voor wrevelf bij leerlingen. Maar dat kan je perfect vermijden door de achterliggende redenen te kaderen en erover te leren. Wat betekent het precies om ADHD te hebben? Hoe ziet iemand met dyslexie een tekst? Wanneer is iemand autistisch? En wat is het verschil tussen dyscalculie en gewoon slecht zijn in wiskunde?

Door het M-decreet krijgen steeds meer leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften de kans om zich in te schrijven in het gewone onderwijs. En daarom wordt het in de klas extra belangrijk dat elke leerling helemaal op de hoogte is en precies weet wat er allemaal speelt. Meer inzicht zal zo zorgen voor meer begrip. En dat zal positief zijn voor de sfeer in de klas, hun zelfbeeld en het welbevinden van die leerlingen.

Leerstoornissen moeten voor leerlingen meer worden dan een hoop ingewikkelde termen en mysterieuze letterwoorden.

3 EIGEN KRACHT

'Talent' is een woord dat vaak gebruikt wordt in de onderwijswereld, maar in de praktijk krijgen scholieren te weinig de kans om hun eigen sterktes te ontdekken. Schoolslogans als 'Wees wie je bent', 'Elk talent telt' of 'Doorbreek je grenzen' zijn inhoudloos als ze enkel op papier bestaan. In de realiteit worden leerlingen vaak in dezelfde vaste mal geduwd, waardoor ze te weinig succeservaringen beleven. Regelmatig het gevoel ervaren dat iets lukt, is nochtans een prima motivator. Zo blijven scholieren zin hebben om te groeien, bij te leren en zichzelf te verbeteren.

Sterktes ontdekken

Scholieren willen volop investeren in hun eigen kwaliteiten. Leerlingen voelen zich vaak een nummer op school. Je persoonlijkheid wordt gevormd in de jaren die je op de schoolbanken doorbrengt. Een belangrijke periode in het leven dus. Jongeren ervaren heel veel veranderingen en die periode kan best wel heftig zijn. Vragen over jezelf en over je plaats in de wereld sloppen veel van de aandacht van scholieren op. Leerlingen geven aan dat onderwijs hen op die momenten niet moet bombarderen met allerlei leerstof. Onderwijs moet jongeren juist helpen zelf een pad uit te stippelen dat geschikt is voor hen. Onderwijs moet elke leerling erkennen als individu, met eigen talenten en interesses. Want echt leren kan je pas doen wanneer daar rekening mee gehouden wordt.

**Op alle plaatsen waar wij
tijdens dit traject naar
leerlingen luisterden
weerklonk hetzelfde refrein:
keuzevakken, keuzevakken,
keuzevakken!**

Streef voor elke scholier een basisniveau na, maar geef hen tegelijkertijd de kans te specialiseren en de eigen grenzen op te zoeken op de gebieden waar ze al sterk zijn. Zet daarom volop in op flexibiliteit. Op alle plaatsen waar wij tijdens dit traject naar leerlingen luisterden weerklonk hetzelfde refrein: keuzevakken, keuzevakken, keuzevakken! Leerlingen willen best graag leren, maar hebben nood aan de vrijheid om hun eigen weg te zoeken. Door iedereen grotendeels hetzelfde programma aan te bieden is het vuur om te leren bij veel Vlaamse scholieren een flauw waakvlammetje geworden. Tijd dus om dit vuur terug aan te wakkeren door volledig in te zetten op keuzevakken. Zo kunnen leerlingen zelf een grotere verantwoordelijkheid opnemen voor hun schoolloopbaan en zich meer bezig houden met wat hen interesseert en goed ligt. Iets minder aandacht voor het klasgemiddelde dus en een meer

dan gemiddelde aandacht voor wat leerlingen goed kunnen.

Oog voor kwaliteiten

Onderwijs maakt te weinig gebruik van wat leerlingen al kunnen. Leerlingen hebben ook een leven buiten de schoolmuren, waar ze nuttige kennis en ervaringen opdoen. Moet iemand die professioneel volleybal speelt nog simpele opslagtechnieken leren? Is het nuttig dat wie thuis Engels spreekt eenvoudige woordenschat blokt? Als de school meer bewust is van wat leerlingen buiten haar muren al hebben opgepikt, kan ze hier beter op inspelen. Iedere leerling kan dan op het juiste niveau verder bouwen aan de eigen vaardigheden en kennis.

Het klinkt allemaal vrij vanzelfsprekend, maar op dit moment is die flexibiliteit erg uitzonderlijk in ons onderwijs. Het toekomstig onderwijs moet die stap of misschien wel een sprong naar meer individuele programma's durven nemen. Het risico dat leerlingen mentaal uitchecken tijdens de lessen of - nog erger - volledig uitchecken van school, is eenvoudigweg te groot. Waarom mag leren of onderwijs niet gewoon aantrekkelijk zijn? Het moet toch de bedoeling zijn dat zo veel mogelijk leerlingen aangetrokken zijn en blijven tot onze scholen?

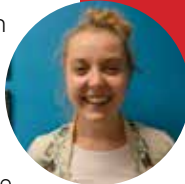
Kunst moet kunnen

Niet iedere leerling heeft de ambitie een virtuoos artiest of kunstenaar te worden, laat ons daar duidelijk over zijn. En er zijn weinig leerlingen die een nieuw talent ontdekten na urenlang gefrustreerd blazen op een blokfluit voor M.O. of figuren natekenen in de les P.O. Maar kunst en cultuur moet volgens scholieren wel een inspirerende saus zijn die over verschillende vakdomeinen gegoten wordt.

Elke leerling erkent het belang van creativiteit. En muzische opvoeding en kunst zijn de sleutel tot creativiteit, wat op haar beurt een belangrijke voorwaarde is om te kunnen innoveren. Net dat innoveren is wat we nodig hebben om de uitdagingen van de toekomst aan te gaan.

We hebben kunst en cultuur nodig om meer stil te staan en soms ook eens níet te begrijpen. Een donker schilderij: wij staan er bij stil, maar kunnen nog niet verder. Denken wij het te begrijpen? Dan zijn daar de anderen met hun interpretaties. Het is belangrijk dat wij naast het aannemen van de grote waarheden ook verwonderd blijven over dingen die niet één antwoord met zich meedragen. Vanuit die onwetendheid beginnen we te denken en het is zo dat we ons brein echt gebruiken.

Mona van De 10

Het activeren van die creativiteit is ook een uitstekende manier om jongeren te helpen in de zoektocht naar hun eigen kwaliteiten. Dat begint bij het proeven van toneelstukken, muziek, films en andere kunstvormen, maar gaat zeker ook verder in het zelf uitvoeren. Opnieuw is het van groot belang dat leerlingen gestimuleerd worden. Laat hen kennis maken met een erg divers aanbod, maar geef hen tegelijk ook de ruimte om persoonlijke voorkeuren niet enkel te ontdekken, maar die ook te uiten en te ontwikkelen. De invulling die gegeven wordt aan creativiteit en muzische vorming is nu te minimaal.

4 KLAAR VOOR HET LEVEN NA HET MIDDELBAAR

De duidelijke boodschap die we overal hebben gehoord is dat scholieren op eigen benen willen kunnen staan. Veel ondervraagde leerlingen geven aan dat ze bepaalde basisvaardigheden om te overleven missen. Ze weten perfect hoe warm het soms kan worden in de tropen, maar niet op welke temperatuur je de was moet doen. Ze kunnen vierkantswortels trekken, maar geen worteltjes koken. Ze vullen blindelings een matrix in, maar weten niet hoe te beginnen aan een belastingsbrief. Echt klaargestoomd voor de toekomst voel je je op die manier niet wanneer je je diploma in de hand hebt. 'Waarom is dit nuttig?' is een eenvoudige vraag die bij het opstellen van de eindtermen altijd in het achterhoofd gehouden moet worden.

Focus op bruikbaarheid in alle leerstof

Scholieren eisen in de lessen een duidelijkere link met hun dagelijks leven. Nuttige leerstof, dus. Leerlingen beseffen goed genoeg dat leren soms een worsteling is en dat sommige dingen later toch belangrijker blijken dan je op je vijftiende verwacht. Maar te vaak krijgen leerlingen geen antwoord op de vraag: 'Waarom moeten we dit kennen?'. 'Omdat het in het leerplan staat' is geen antwoord dat jongeren inspireert of warm maakt om verder na te denken over leerstof. Leerlingen willen weten wat het nut van de leerstof is wanneer ze er tijd en moeite in investeren.

Dat nut kan al aangetoond worden door de lesinhoud zo veel mogelijk af te stemmen op de specifieke studierichting waarin het vak gegeven wordt. Dat kan zelfs al op een heel eenvoudige manier in de keuze van voorbeelden. Leerlingen kiezen meestal bewust voor een bepaalde richting en willen dan ook dat de inhoud van de lessen aansluit bij de keuze die ze hebben gemaakt.

Leerlingen willen weten wat het nut van de leerstof is wanneer ze er tijd en moeite in investeren.

Laat wel duidelijk zijn: het is niet de bedoeling dat die 'bruikbaarheid' vorm krijgt in een vak levenswijsheid, levenskunde of iets dergelijk, want een leerkracht die je over het leven staat te 'doceren' is een tegenstelling op zich. Die bruikbaarheidstoets moet doorgetrokken worden in alle leerstof.

Zorgen voor zichzelf en voor elkaar

Leerlingen willen kunnen zorgen voor zichzelf en anderen, door te leren koken of de kneepjes van een huishouden te doorgronden. Dat wil niet zeggen dat leerlingen weken en weken willen leren poetsen of dat iedereen een driesterrenchef moet worden. Het is vooral belangrijk de drempelvrees weg te nemen

en een beetje ervaring op te doen. Die eerste schrik overwinnen kan al voldoende zijn om met meer zelfvertrouwen de wereld in te stappen. In dezelfde lijn vinden veel scholieren een basis cursus EHBO essentieel. Om zichzelf te kunnen behandelen natuurlijk, maar ook om niet weg te moeten kijken of iemand anders in te moeten schakelen wanneer iemand in hun buurt in nood verkeert. Leer scholieren om zelfstandig beslissingen te nemen en niet te panikereren.

Verkeer

Iedere leerling moet de kans krijgen om op school een rijbewijs te halen. Het aanbieden van de theorie gespreid over een schooljaar, in plaats van de korte periode voor het examen zoals meestal bij een theoretisch rijexamen, zorgt voor meer echte kennis. In plaats van gewoon de wegcode na te kunnen zeggen, worden leerlingen zo echte verantwoordelijke weggebruikers.

Gewoon wat verkeersregels blokken om een examen door te komen, is niet wat scholieren verstaan onder verkeerseducatie. Ook voor andere vormen van mobiliteit, zoals de fiets of het openbaar vervoer, willen scholieren aandacht in de eindtermen.

Papieren en centen

Scholieren kijken met enige ongerustheid uit naar de paperassen en administratieve rompslomp van het volwassen leven. Op vrijwel alle belangrijke

momenten in hun leven zullen leerlingen wel te maken krijgen met een of andere vorm van administratie. Het ondertekenen van een huur- of aankoopcontract voor hun woning, het inschrijven bij de VDAB, het ondertekenen van een arbeidscontract, het aanvragen van een uitkering, het aangaan van een lening ... altijd loert een uit de kluiten gewassen papiermolen om de hoek.

Met kritisch leren nadenken over de eigen verbruiksgewoontes kan je niet vroeg genoeg beginnen.

Daarnaast wordt ook de druk om te consumeren almaar groter en dat al vanaf jonge leeftijd. Jongeren beheren steeds vaker ook al zelf hun geld. Om die redenen vragen scholieren om tips over omgaan met geld, budget beheren of sparen. Ook prijzen vergelijken en bewust consumeren moet je jongeren leren door dit op te nemen in de eindtermen. Met kritisch leren nadenken over de eigen verbruiksgewoontes kan je niet vroeg genoeg beginnen. De school is dus de ideale plaats om dit aan te pakken. Het zijn tenslotte thema's die iedereen aangaan.

Aan de slag met taal

In taalvakken willen leerlingen vooral concreet aan de slag gaan. Communiceren is het uiteindelijke doel van taal, dus moet de nadruk ook liggen op de praktische aspecten in het algemeen en het spreken in het bijzonder. Hoe vraag je om hulp in het Spaans? Hoe bestel je eten in het Frans? Hoe vind je een ziekenhuis in Cambodja? Engels verdient als wereldtaal speciale aandacht.

Ik vind dat de basis van taalonderwijs moet zijn: je leren uiten. Daarna kan je daar met grammatica op verder bouwen. Ik mijd Frankrijk en Wallonië vaak, omdat ik weet dat ik me niet kan uiten in het Frans - hoewel ik het al zes jaar heb gekregen op school. Wat voor nut had dat als het me niet helpt de weg te vragen?

Pieter van De 10

Nieuwe media, nieuwe mogelijkheden

Het lijkt misschien verrassend, maar leerlingen, zelf digital natives, willen les krijgen over ICT. Droge kost

zoals een tekstverwerker en andere kantoorsoftware mag ook in de vernieuwde eindtermen zijn plaats behouden. Leerlingen willen er voldoende les over krijgen zodat ze deze programma's goed onder de

knie hebben. Ze schatten het belang ervan hoog in. Naast die gangbare programma's moet de school leerlingen verder niet te hard bij het handje nemen. Ze zijn erg goed thuis in de digitale wereld. Een schat van informatie is voor hen bereikbaar met een paar vingerbewegingen. Onderwijs moet goed beseffen dat de leerkracht voor de Google-generatie niet langer het kennismonopolie in handen heeft. Waar de eindtermen hier wel een belangrijke rol kunnen spelen is in het verwerken van deze gigantische hoop info. Hoe kan je controleren of wat je vindt op internet ook echt betrouwbaar is? Wat zijn efficiënte manieren om te vinden wat je echt nodig hebt?

Een computerlokaal met oude pc's die gedateerde software draaien is echt niet meer van deze tijd.

Het staat hoe dan ook niet ter discussie dat nieuwe ontwikkelingen op het gebied van moderne technologie de maatschappij en de leefwereld van jongeren stevig veranderd hebben. Jongeren zien het als een vanzelfsprekendheid dat onderwijs niet achterop hinkt, maar inspeelt op deze nieuwe context. Een vereiste daarvoor is de aanwezigheid van modern en up-to-date materiaal. Een computerlokaal met oude pc's die gedateerde software draaien is echt niet meer van deze tijd. Computertechnologie is alomtegenwoordig in het leven van jongeren, en zou dat ook op school moeten zijn.

Het gebruik van nieuwe media biedt leerlingen en leerkrachten bij het leren, studeren en lesgeven wel een arsenaal aan mogelijkheden. Scholieren geven duidelijk aan dat nieuwe en sociale media een hulpmiddel zijn tijdens het studeren. Leerlingen en klasgroepen richten een Facebookgroep op om daarin

elkaars vragen te beantwoorden of om notities uit te wisselen. Ook sms'en of mailen blijft een populair middel om hulp te vragen aan een klasgenoot. Gevarieerde lessen met nieuwe media verhogen de motivatie en de interesse van leerlingen. Scholieren hopen dan ook dat directies en leerkrachten hun koudwatervrees overwinnen en nieuwe media verder integreren in de klas. Leerlingen zijn overtuigd dat nieuwe media variatie brengen in de lessen. Maar scholieren beklemtonen dat de integratie van nieuwe media een middel is en geen doel.

Wat leerlingen soms achterover doet slaan is het strenge gsm-beleid op school. Je bent je hele leven online en alles speelt zich ook daar af. Maar tussen twee schoolbellen door schakel je alles even uit. Dit is een betuttelende mentaliteit die niet werkt. De school moet leerlingen net leren omgaan met smartphones. Het is een instrument van sociale interactie, en dat willen we toch niet verbieden?

De werkvloer lonkt

Tot slot kijken scholieren ook al vooruit naar hun professionele leven en hopen ze dat onderwijs hen zal kunnen helpen met het vinden en uitvoeren van een job. Ze willen leren hoe ze een sterke en opvallende CV en sollicitatiebrief kunnen opstellen en oefenen hoe je een sollicitatiegesprek voert. Geen lijst met tips, maar echt aan de slag gaan en doen.

Leerlingen willen geen saaie promofilmpjes of brochures, maar de realiteit op de werkvloer zien en meemaken.

Leerlingen willen ook dat onderwijs hen versterkt in de kwaliteiten waar werkgevers in de 21ste eeuw naar op zoek zijn. We hadden het eerder al over creativiteit en het vermogen om te innoveren, maar ook organisatievermogen en communicatiekwaliteiten zijn belangrijk op de werkvloer en moeten dus in de eindtermen opgenomen worden. Leerlingen willen geen saaie promofilmpjes of brochures, maar de realiteit op de werkvloer zien en meemaken – of dat nu in een magazijn, een kantoor of op een trein is.

5 VERBONDEN MET ELKAAR

Op een school komen leerlingen met verschillende karakters, leeftijden, gender, achtergronden en interesses bij elkaar. Een kleine versie van de diverse samenleving als het ware, en op die manier een ideaal laboratorium om te leren omgaan met verschillen. Maar tegelijkertijd krijg je ook een broeihaard van hormonen, kriebels en gevoelens als je een bende tieners bij elkaar zet. Scholieren vragen daarom ook speciale aandacht voor romantische relaties en alles wat daarbij komt kijken.

Sociale vaardigheden en respect gaan hand in hand

Leerlingen laten duidelijk merken dat werken aan respect op school broodnodig is. Je overtuigt hen echter niet van de meerwaarde van respect door hen erover voor te lezen. Leerlingen raak je en steek je aan door hen respectvol te behandelen.

Cruciaal is dat leerlingen zich veilig voelen binnen de schoolmuren. De school moet werk maken van een stevig anti-pestbeleid en leerlingen willen duidelijke regels en afspraken die samen zijn opgesteld. Leerlingen hechten veel belang aan een goede sfeer in de eigen klas, maar willen ook met andere leerlingen uit andere klassen, scholen en onderwijsvormen in contact komen.

Gebruik het leven op school om jongeren te leren samenleven en samenwerken.

Scholieren willen connecties maken met anderen en willen op school sociale vaardigheden leren. Ze hechten veel belang aan wederzijds respect, beleefdheid en goede communicatievaardigheden. Denk daarbij niet aan lijstjes met etiquetteregels, correcte aanspreekvormen en schema's over input, output en ruis, maar aan de dagelijkse praktijk. Gebruik het leven op school om jongeren te leren samenleven en samenwerken. Belangrijke waarden als wederzijds respect en duidelijke communicatie mogen niet beperkt blijven tot de inhoud van de lesboeken, maar moeten uitgedragen worden in alles wat de school doet.

Let's talk about sex, baby

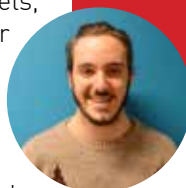
Seksuele voorlichting moet voor leerlingen verder gaan dan het aanbrenge van een condoom op een banaan, of het bekijken van gruwelijke afbeeldingen van geïnfecteerde geslachtsorganen. Het mag niet uitsluitend een negatief verhaal zijn, gericht op het vermijden van zwangerschappen of het waarschuwen voor soa's. Experimenteren met seks kan, onder de

juiste omstandigheden, ook gewoon leuk zijn.

De klassieke manier van jongens die leren over ejaculatie, terwijl meisjes aan de overkant van de gang uitleg krijgen over voorbehoedsmiddelen, is niet meer van deze tijd. Scholieren willen dat ze op school niet enkel het klassieke jongens-meisjesverhaal krijgen, maar ook kunnen praten over jongens-jongens, meisjes-meisjes en alles daartussen. En ook bijzondere doelgroepen mogen niet uit het oog verloren worden. We denken daarbij bijvoorbeeld aan transgenderjongeren, leerlingen die het slachtoffer zijn van seksueel misbruik, jonge tienermoeders of -vaders, leerlingen met HIV ... De realiteit is erg divers en dat moet aan bod komen als het gaat over relaties en seks op school.

We kennen de opmerkingen: 'Leren over seks op school, waar is dat nu voor nodig? Die jongeren van tegenwoordig weten toch al alles? Ze beginnen er steeds vroeger mee!'

Verklaar dan eens waarom er meisjes zijn die denken dat ze niet zwanger kunnen worden als ze zich na seks goed wassen? Waarom er jongens zijn die niet weten dat meisjes schaamhaar hebben?

Aster van de 10

Porno is een taboe binnen de schoolmuren, maar het is tegelijkertijd ook een fantasie die afgetoetst moet worden aan de werkelijkheid. Jongeren kijken naar onderwijs om op het gebied van seksuele voorlichting de realiteit onder ogen te zien en hen zonder onzin te informeren over wat bestaat en wat allemaal mogelijk is, zonder te ontkennen dat ook fantaseren leuk kan zijn. Wijs wel op de risico's, maar verval niet in hysterie. De nieuwsgierigheid is er sowieso en kan dus beter beantwoord worden met aandacht voor het volledige plaatje.

Uiteraard is het daarbij ook belangrijk te waarschuwen voor de gevaren. Iedereen kent wel

verhalen van persoonlijk bedoelde naaktfoto's die openbaar gemaakt worden of 'sexting' dat te ver gaat en tot misbruik leidt. De focus moet liggen op veiligheid, het stellen van grenzen en hoe iedereen

deze voor zichzelf kan bepalen. Leer scholieren dus ook hoe ze met elkaar kunnen praten over deze dingen.

Jongeren kijken naar onderwijs om op het gebied van seksuele voorlichting de realiteit onder ogen te zien en hen zonder onzin te informeren over wat bestaat en wat allemaal mogelijk is.

6 MET BEIDE VOETEN IN DE WERELD

Leerlingen zijn niet enkel op zoek naar zichzelf in relatie met anderen, maar ook in relatie met de hele wereld. 'Waarom denk ik zo en mijn buurman anders?' 'Hoe passen mijn eigen acties binnen grote actuele thema's?' 'Hoe word ik een goed geïnformeerde wereldburger?' Jongeren willen kritisch kunnen denken en beslissen en vragen daarvoor hulp aan het onderwijs.

Denken en opnieuw nadenken

Leerlingen willen kritisch leren denken om een eigen mening te kunnen formuleren, en die op een goede manier te onderbouwen. Niet met de bedoeling altijd hun gelijk te kunnen halen, maar net vanuit de invalshoek: hoe meer je weet, hoe meer je beseft veel niet te weten. Bovendien is denken op zich al nuttig, al was het maar om bewuster in het leven te staan.

Ook voor filosoferen en stilstaan bij de zin van het

Moedig scholieren aan om alles in vraag te stellen en niets zomaar te geloven, maar stel hen ook in staat de eigen mening bij te stellen.

leven moet plaats zijn op school. Moedig scholieren aan om alles in vraag te stellen en niets zomaar te geloven, maar stel hen ook in staat de eigen mening bij te stellen. Zo komen leerlingen niet vast te zitten in hun eigen overtuiging, maar zullen ze net open staan voor dialoog met andere visies. Van mening veranderen mag niet aanvoelen als een nederlaag of teken van zwakte, het moet net positief zijn: een bewijs dat je gedachten kunnen evolueren.

Deze houding moet natuurlijk ook terug te vinden zijn in de eigen schoolpraktijk. Onderwijs wil kritische burgers die voor zichzelf denken en voor zichzelf opkomen. Dat sluit aan bij de trend van steeds mondiger wordende burgers. Scholen mogen niet zomaar onder een stolp leven met de ijdele hoop dat jongeren terug gaan zitten en zwijgen. Omarm de mondige leerlingen en luister naar de mening van scholieren om breed gedragen leefregels op te stellen. Ga in gesprek als een leerling ontevredenheid uit, in plaats van te mopperen in de lerarenkamer.

Duidelijk divers

Leerlingen verwachten dat onderwijs hen verschillende visies aanbiedt en hen helpt die naast en tegenover elkaar te plaatsen. Ze willen meer te weten komen over andere religies en inzicht krijgen in de gebruiken van verschillende culturen. Zo kunnen ze ontdekken wat de gelijkenissen zijn die in een diverse wereld verschillende mensen verbinden, maar ook wat hen van elkaar onderscheidt. Bijleren over de ander verrijkt tenslotte ook noodzakelijk de kennis over jezelf. Door de waarden van andere culturen te analyseren krijg je beter inzicht in de eigen aannames en leer je nadenken over de ideeën die je zelf meegekregen hebt.

Leren over diversiteit mag niet louter gaan om het 'verdragen' van een ander, maar moet ook over begrijpen gaan. Zo geraken leerlingen geïnformeerd en kunnen ze zelf ideeën vormen over het samenleven in een multiculturele wereld. Een derdewerelddag waarin wat exotische productjes worden uitgeprobeerd en iedereen eens mag tamtammen, kan best leuk en zelfs interessant zijn, maar

Ik voel dat er een groot draagvlak is om van diversiteit een positief verhaal te maken. Dat we ons niet langer bezig houden met de onderlinge verschillen, maar met de onderlinge gelijkenissen. Dat men iemand niet meer ziet als Ergys den Albanees', maar als Ergys den (hopelijk) toffe gast. Zoals Multatuli zei: 'Van de maan af gezien zijn we allen even groot'.

Ergys van De 10

onderwijs zou moeten werken aan echte uitgewerkte mondiale visie, met aandacht en respect voor verschillende culturen, zonder dat die geïdealiseerd worden. Ze moeten namelijk niet enkel naast elkaar kunnen bestaan, maar ook – en vooral – door elkaar. Die vermenging is in onze geglobaliseerde realiteit al een feit en leerlingen verwachten te leren hoe ze daar bewust mee kunnen omgaan. Ook de processen en gevolgen van globalisatie moeten onder de loep genomen worden, zodat leerlingen in staat zijn ze te doorgronden en er hun eigen visie op te ontwikkelen.

Door de waarden van andere culturen te analyseren krijg je beter inzicht in de eigen aannames en leer je nadenken over de ideeën die je zelf meegekregen hebt.

De open benadering van diversiteit moet terug te vinden zijn in het hele leven op school. Sommige leerlingen zitten op een school die verschillende onderwijsvormen aanbiedt, maar zelfs tussen die leerlingen is er amper contact: ze zitten op een andere speelplaats, doen andere activiteiten en er gelden soms zelfs andere schoolregels. Door meer activiteiten samen te doen leer je elkaar kennen, verdwijnen grenzen en groeit respect.

God en co

Leerlingen willen het hokjesdenken overstijgen en één neutraal vak krijgen waarin alle levensbeschouwingen aan bod komen.

Ook over religie willen leerlingen zelf nadenken. De tijd dat meneer pastoor de gezaghebbende stem op school was en men dagelijks onderwezen werd door de nonnen ligt uiteraard definitief achter ons. Het gebruik van de catechismus, waaruit leerlingen een hele reeks dogmatische vragen en antwoorden moesten blokken en vlekkeloos kunnen napraten, is tegenwoordig niet meer voor te stellen. Leerlingen willen het hokjesdenken overstijgen en één neutraal vak krijgen waarin alle levensbeschouwingen aan bod komen. Een genuanceerd verhaal dus, waarin ook negatieve aspecten niet uit de weg worden gegaan. Ze willen die momenten ook aangrijpen om te bezinnen en na te denken over waarden en normen.

Economie

Iedereen is betrokken bij de economie, dus zou iedereen er toch ook de basis van moeten kennen. Momenteel leren leerlingen die niet in een richting als economie of handel zitten er vrijwel niets over. Leerlingen voelen zich nu vaak nog te weinig geïnformeerd over dit onderwerp. Dit ondanks de grote invloed die de wetten en processen van de economie hebben op onze samenleving.

Het begint bij de eerder genoemde erg praktische zaken, zoals het beheren van een budget of het afsluiten van leningen, maar hoeft daar niet te

Als we kijken naar maatschappelijke kennis, dan valt het basisvocabularium van onze maatschappij er dikwijls uit: economie. Het gaat verder dan het eigen handelen en helpt met het interpreteren van de grote vraagstukken van vandaag, gisteren en morgen.. Als je dan een vlucht boekt, begrijp je waarom de brandstof prijs kan stijgen en hoe het komt dat daar zo veel lobbywerk aan te pas komt.

Seppe van De 10

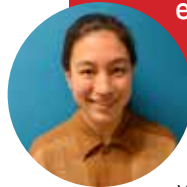
eindigen. Leerlingen willen leren hoe ze kunnen ondernemen en een zaak opstarten en wat de mogelijkheden van crowdfunding zijn. Ze willen antwoorden op belangrijke vragen. Hoe werken de beurzen? En wat is dat precies, een aandeel? Hoe ontstaan economische crisissen en hoe voorkomen we dat zo iets opnieuw gebeurt? Waarom wordt de rentevoet soms verhoogd en soms verlaagd en wie beslist dit?

Praten over politiek

Ook politiek in het algemeen moet aan bod komen. Niet als een lesje, maar als filter waardoor maatschappelijke vraagstukken besproken kunnen worden en verschillende invalshoeken onder de loep kunnen worden genomen. Geef leerlingen

We hebben er weinig aan enkel de standpunten van partijen te kennen, we moeten weten hoe je het een van het ander onderscheidt, waarom zaken zo tot stand komen, waar de macht zit... Vergelijk het met een kookboek. Wat is het belangrijkste in een kookboek? Het recept. Niet de chique titels van de gerechten die erin uitgeschreven staan.

Timpa van De 10

niet gewoon een overzichtje van wat de verschillende politieke partijen te zeggen hebben, maar laat hen zelf reflecteren over de uitdagingen waar onze planeet mee te kampen heeft. Leerlingen willen niet enkel luisteren naar een spreker of kijken naar een reportage, maar samen met de andere leerlingen in gesprek gaan. Dat gesprek zorgt volgens hen net voor een groter, waardevoller en meer duurzaam effect.

Voorwaarde is dan wel dat er geïnvesteerd wordt in

Geef leerlingen niet gewoon een overzichtje van wat de verschillende politieke partijen te zeggen hebben, maar laat hen zelf reflecteren over de uitdagingen waar onze planeet mee te kampen heeft.

een cultuur op school waar je je mening mag en kan geven. Daarvoor moet ruimte gecreëerd worden. Zo'n cultuur bouw je echter niet van vandaag op morgen. Na de aanslagen op Charlie Hebdo in Parijs begin 2015 leefde er op scholen een grote nood om erover in gesprek te gaan met leerlingen. Maar dat is pas mogelijk als er al op voorhand geïnvesteerd werd in dialoog en debat tussen alle leerlingen en als er werk gemaakt is van een goede omkadering en expertise binnen het schoolteam.

Geheel actueel

Gebeurtenissen in het nieuws zijn de ideale ingang naar onderwerpen die anders misschien puur theoretisch of uit de lucht gegrepen zouden lijken.

In de wereld van vandaag stopt het nieuws nooit. En leerlingen zijn enorm geïnteresseerd in wat er speelt in de wereld, ook buiten de landsgrenzen. School mag niet tussen hen en de realiteit staan. Verbind de leerstof met de actualiteit. Leg de link tussen wat nu, op dit moment gebeurt en wat voordien kwam, en durf ook samen op basis van het heden vooruit kijken en nadenken over de toekomst. Gebeurtenissen in het nieuws zijn de ideale ingang naar onderwerpen die anders misschien puur theoretisch of uit de lucht gegrepen zouden lijken.

Doe maar duurzaam

Jongeren zijn zich bewust van hun plaats in de wereld en willen ook hun verantwoordelijkheid kunnen nemen om mee zorg te dragen voor de aarde. Ze maken zich zorgen om de toekomst van de planeet en willen weten of dit terecht is, en wat ze zelf kunnen doen om de toekomst weer rooskleuriger- of veeleer groenkleuriger - te maken.

De klimaatsverandering, de overbevolking ... Het is alsof we die problemen enerzijds wel onderkennen, maar anderzijds ook wegcijferen.

Als we echt gaan kijken naar de noden van onze wereld, zouden we nog meer bezig moeten zijn met duurzame ontwikkeling.

Céline van De 10

Burgerschap via participatie

Actief burgerschap is belangrijk, maar kan niet uit een boek geleerd worden. Leerlingen willen de school verlaten als jonge burgers die mee kunnen draaien in de samenleving. Alleen al daarom is het meer dan ooit noodzakelijk om de principes van een democratie, met alle daarbij horende rechten en plichten, ook op school in de praktijk te brengen. Wie verwacht dat jongeren hun verantwoordelijkheid leren opnemen, mag niet weigeren om hen die verantwoordelijkheid ook daadwerkelijk in handen te geven en hen mee te laten beslissen over de manier waarop het er op school aan toe gaat. Dit kan best al beginnen in het basisonderwijs: jong geleerd is oud gedaan.

Hoe kunnen leerlingen het belang van actief burgerschap ernstig nemen als ze zelfs niet betrokken worden bij de beslissingen die gemaakt worden op hun school? Inspraak op school zou dus eigenlijk een vanzelfsprekendheid moeten zijn. En tóch is die participatie nog lang niet in elke school ingeburgerd. De oude mentaliteit waarin leerlingen in de eerste plaats moeten luisteren en gehoorzamen is op veel plaatsen nog sterk aanwezig. Het is ook niet voldoende gewoon wat naar leerlingen te luisteren en ze advies te laten geven wanneer er daarna weinig of niets meer mee gebeurt. En het moet ook gedaan zijn met hen enkel te bevragen over een beperkt aantal 'veilige' domeinen, zoals de inrichting van de speelplaats of de organisatie van het schoolfeest, maar hen daarna uit te sluiten als er belangrijke beslissingen over de kerntaken van de school genomen worden.

Participatie op school moet een essentieel element worden in de nieuwe eindtermen. Het levert niet alleen winst op voor de leerlingen, die gehoord worden en zich beter voelen, maar ook voor de school, die haar onderwijsklimaat positief zal zien evolueren, en zelfs voor de maatschappij, die erop kan rekenen dat jongeren op school willen en zullen blijven en er waardevolle dingen leren. In de lessen, maar zeker ook daarbuiten.

**VOORWAARDEN VOOR STERKE
EINDTERMEN**

In het bovenstaande overzicht van wat scholieren allemaal hebben gezegd doorheen het hele traject kunnen we een paar duidelijke rode draden en terugkerende elementen ontdekken. Die stellen ons in staat om een aantal cruciale voorwaarden te formuleren, waaraan sterke eindtermen moeten voldoen.

Sterke eindtermen moeten...

... de huidige wereld weerspiegelen. Zo moeten voormalige taboes rond mentale gezondheid (burn-out, depressie) en seks & relaties (porno) expliciet aan bod komen. Ook op gebied van sociale media en sport leven veel leerlingen in een realiteit die duidelijk verschilt van zij die de huidige eindtermen voorschreven.

... aandacht hebben voor het belang van kritisch denken. Scholieren willen geen papegaai zijn en meer doen dan simpelweg leerstof reproduceren. Geen lijstjes blokken of honderden datums onthouden, maar op zoek gaan naar verbanden, verschillende zaken tegen elkaar afwegen en de brede lijnen proberen te vatten.

... leerlingenparticipatie als speerpunt erkennen. Natuurlijk hou je pas echt rekening met leerlingen als je ze actief betreft. Ook bij de praktische invulling van de lessen, zowel in het parlement, op de school als in de klas.

... oog hebben voor de motivatie, interesses en talenten van individuele leerlingen. Help leerlingen die zaken bij zichzelf te ontdekken en stimuleer de verdere ontwikkeling ervan maximaal. Bovendien moeten de vernieuwde eindtermen de diversiteit in de leerlingenpopulatie positief benutten. Dit mag geen holle slogan zijn maar moet voelbaar zijn bij elke jongere.

... levensechte ervaringen garanderen. Deze ontbreken nu te vaak. Scholieren willen een duidelijke link met de realiteit in wat ze leren en doen op school. De school mag dus geen realiteit op zich zijn, maar moet sterk verbonden zijn met wat buiten haar muren gebeurt. Zo moet onderwijs steeds vertrekken vanuit het concrete om dan later terug te koppelen naar het algemene.

... logisch samenhangen. Eindtermen zijn de verantwoordelijkheid van elke leerkracht. Nu missen scholieren samenhang tussen alles wat ze leren op school. Die verbanden moeten dus veel explicieter aanwezig zijn en een duidelijk onderdeel van de eindtermen vormen. Zo zijn onder andere kritisch denken, zelfstandig worden en omgaan met diversiteit toepasbaar binnen heel wat vakgebieden.

... garanties bieden aan elke leerling. Competenties als kritisch denken, actief burgerschap en zelfstandigheid zijn simpelweg te essentieel om over te laten aan de goede wil van individuele scholen en leerkrachten. De eindtermen moeten dus een krachtig instrument zijn dat er voor kan zorgen dat elke leerling deze levensbelangrijke inhoud mee krijgt op school.

... het leren verplaatsen buiten de klasmuren, ook in de niet-praktijkgerichte richtingen. Voorbeelden als de net geleerde normen en waarden aanwenden op de speelplaats, gezond eten tijdens buitenschoolse activiteiten en een vriend helpen die het mentaal zwaar heeft tonen aan dat leren ook vaak gebeurt buiten de klas. Maatschappelijke stages, zoals ze bestaan in Nederland, kunnen hier inspiratie bieden. Die gaan verder dan een loutere praktijkervaring maar kaderen binnen de burgerschapseducatie op school. Zulke stages moeten een bewuste en vrijwillige keuze zijn. Dus zeker niet verplicht, maar wel tijdens de schooluren. De mogelijkheden zijn onbegrensd. Enkele voorbeelden zijn leerlingen die werken met kansarmen, helpen in een ziekenhuis, of voorlezen aan anderstalige kleuters.

... helpen streven naar zelfstandigheid. Dat is zowel tijdens als na de schoolloopbaan absoluut noodzakelijk. Dat leerlingen op eigen benen kunnen staan moet het uiteindelijke doel van alle eindtermen zijn. Denk daarbij zowel aan sociale contacten leggen, financiële keuzes maken als gezond leven.

... leerlingen leren omgaan met de enorme diversiteit die onze huidige wereld kenmerkt. Met de smartphone in de hand kunnen jongeren immers filmpjes van terechtstellingen in Syrië bekijken, even later surfen naar de webstek van Beyoncé, om uiteindelijk een bericht te posten op de Facebook-wall van een Finse vriendin. Uit al deze informatie ook begrip puren blijft echter een andere zaak.

... aandacht hebben voor de praktijk. Scholieren willen wat ze hebben geleerd meteen gebruiken. Leren door te doen dus.

Eindtermen die aan deze voorwaarden voldoen, en rekening houden met de inhoudelijke wensen van de scholieren, zijn een stevige basis om het onderwijs van de toekomst op te bouwen. Leerlingen zullen de schoolbanken verlaten en in staat zijn hun leven in handen te nemen en de uitdagingen van de wereld te confronteren. Dit is een scharniermoment en de leerlingen hebben hun verantwoordelijkheid genomen. Het is nu aan de politici en andere beleidsmakers om de voorzet die in dit rapport gegeven wordt keihard binnen te koppen.

LEERLINGEN WILLEN ...

- het gezondheidsbeleid op school mee vorm geven
- nadenken over de eigen eetgewoontes
- leren over hun eigen lichaam
- goesting hebben in L.O.
- verslavingen begrijpen en vermijden

gezond en wel

mentaal in evenwicht

- stressbestendig zijn
- leren omgaan met falen
- praten over taboes als mentale gezondheid, leerstoornissen ...

- ontdekken waar ze goed in zijn
- erkend worden voor wat ze al kunnen
- zich creatief ontplooiën

eigen kracht

klaar voor het leven

- bruikbare leerstof krijgen
- leren over verkeer, papierwerk en centen
- aan de slag gaan met taal
- leren omgaan met ICT en nieuwe media
- voorbereid zijn op de werkvloer

- echt werken rond respect op school
- leren communiceren en sociaal vaardig worden
- open over seks en relaties praten

verbonden met elkaar

met beide voeten in de wereld

- kritisch leren denken
- leren van elkaar over culturen en religies
- mee zijn met de politieke en economische realiteit
- ecologisch en duurzaam denken en handelen
- burgers worden door te participeren op school

Vlaamse Scholierenkoepel vzw > Nijverheidsstraat 10 1000 Brussel > 02 894 74 70 > 0495 60 25 20
www.scholierenkoepel.be > info@scholierenkoepel.be > [f/VlaamseScholierenkoepel](https://www.facebook.com/VlaamseScholierenkoepel) > [@VSKnet](https://twitter.com/VSKnet)

Vlaanderen
is onderwijs & vorming